

Vlaams
Parlement

ingediend op **525** (2020-2021) – Nr. 1
4 november 2020 (2020-2021)

Verslag van de gedachtewisseling

namens de Commissie voor Onderwijs
uitgebracht door Koen Daniëls en Jo Brouns

over het proces en de tijdlijn
van de ontwikkeling van de eindtermen
voor de tweede en derde graad
van het secundair onderwijs

Samenstelling van de Commissie voor Onderwijs:

Voorzitter: Karolien Grosemans.

Vaste leden:

Arnout Coel, Koen Daniëls, Karolien Grosemans, Kathleen Krekels, Annabel Tavernier;
Roosmarijn Beckers, Jan Laeremans, Kristof Slagmulder;
Jo Brouns, Loes Vandromme;
Jean-Jacques De Gucht, Sihame El Kaouakibi;
Stijn Bex, Elisabeth Meuleman;
Hannelore Goeman.

Plaatsvervangers:

Marius Meremans, Axel Ronse, Nadia Sminate, Kris Van Dijck, Katja Verheyen;
Leo Pieters, Els Sterckx, Sam Van Rooy;
Katrien Schryvers, Brecht Warnez;
Els Ampe, Steven Coenegrachts;
Johan Danen, Gustaaf Pelckmans;
Steve Vandenberghe.

Toegevoegde leden:

Kim De Witte.

INHOUD

I.	Uiteenzetting door AHOVOKS	4
1.	De afgelegde weg naar nieuwe onderwijsdoelen.....	4
2.	Kaderdecreet Onderwijsdoelen.....	4
2.1.	Verskillende perspectieven verzoend	4
2.2.	Sleutelcompetenties.....	5
2.3.	Format	5
2.4.	Soorten onderwijsdoelen	6
2.5.	Procedure	6
3.	Tijdpad onderwijsdoelen secundair onderwijs	8
4.	Aanpassingen ten opzichte van gevalideerde onderwijsdoelen secundair onderwijs	8
II.	Bespreking.....	9
1.	Tussenkomen van de leden.....	9
1.1.	Koen Daniëls	9
1.2.	Hannelore Goeman	9
1.3.	Loes Vandromme.....	9
1.4.	Jan Laeremans	10
1.5.	Jo Brouns	10
1.6.	Kathleen Krekels.....	10
2.	Antwoorden van AHOVOKS	10
3.	Bijkomende vragen en antwoorden	12
	Gebruikte afkortingen.....	14

Op 22 oktober 2020 organiseerde de Commissie voor Onderwijs een gedachtewisseling over het proces en de tijdlijn van de ontwikkeling van de eindtermen tweede en derde graad van het secundair onderwijs, met Peter Parmentier, administrateur-generaal, Ingrid Vanhoren, afdelingshoofd Afdeling Kwalificaties en Curriculum, en Hannelore Baeyens, coördinator onderwijsdoelen, peilingen en onderwijskwalificaties, Afdeling Kwalificaties en Curriculum, van het Agentschap voor Hoger Onderwijs, Volwassenenonderwijs, Kwalificaties en Studietoelagen.

Deze gedachtewisseling was de eerste fase van de voorbereiding op de bespreking van het ontwerp van decreet betreffende de onderwijsdoelen voor de tweede en de derde graad van het secundair onderwijs.

I. Uiteenzetting door AHOVOKS

1. De afgelegde weg naar nieuwe onderwijsdoelen

Peter Parmentier schetst de ontstaansgeschiedenis van de nieuwe eindtermen die binnenkort aan het parlement worden voorgelegd. In het Masterplan Hervorming Secundair Onderwijs van 2013 werden de gewenste inhoudelijke vernieuwing en de structurelementen aan elkaar gekoppeld. De eerste stap was een screening van het studieaanbod van het voltijds secundair onderwijs. Die gaf een belangrijke insteek voor de conceptnota over de modernisering van het secundair onderwijs. Tegelijk is de inhoudelijke analyse gestart, zowel vanuit wetenschappelijke hoek, met een eindtermenonderzoek van de KU Leuven en van de OESO, als vanuit maatschappelijke hoek, met een breed eindtermendebat. Al die aspecten vormden de basis voor het parlementaire eindtermendebat. Dat heeft zich in de vorige regeerperiode vertaald in twee decreten: het kaderdecreet Onderwijsdoelen van 26 januari 2018, wat de onderwijsdoelen betreft en het decreet van 20 april 2018 tot wijziging van de Codex Secundair Onderwijs van 17 december 2010, wat betreft de modernisering van de structuur en de organisatie van het secundair onderwijs. In januari 2018 is de ontwikkeling van de onderwijsdoelen voor de eerste graad van het secundair onderwijs gestart, vanaf november 2018 gebeurde hetzelfde voor de tweede en de derde graad.

2. Kaderdecreet Onderwijsdoelen

2.1. Verschillende perspectieven verzoend

In het maatschappelijke eindtermendebat bleek dat de brede samenleving aan het onderwijs appelleerde om sterk het accent te leggen op 21e-eeuwse transversale competenties zoals digitale en financiële bekwaamheden, duurzaamheid, diversiteit enzovoort. In het parlementaire eindtermendebat zijn die verschillende elementen aanvaard, maar werd bijkomend het accent gelegd op onderwijsambities. Het parlement wou daarmee de negatieve trend op het vlak van leerprestaties ombuigen. De peilingen, maar ook breedteonderzoeken zoals PISA en PIRLS geven van het Vlaamse onderwijs een genuanceerd maar zelden een echt positief beeld. Doorgaans dalen de prestaties. Ook uit andere hoeken kwam er input. Zo vroeg de onderwijsinspectie om duidelijke en evalueerbaar geformuleerde onderwijsdoelen, een voorwaarde voor een goed evaluatiebeleid van scholen. Ook het hoger onderwijs heeft hoge verwachtingen bij het secundair onderwijs op het vlak van basisvorming, onder meer over de talenkennis van startende studenten. De arbeidsmarkt tot slot verwacht sterke beroepsgerichte vormingen in het secundair onderwijs.

De verschillende perspectieven samen zorgden voor hogere verwachtingen ten aanzien van scholen die de ambitie moeten waarmaken en van leraren die de transversale competenties vakoverstijgend moeten aanpakken. Het parlement

heeft de verschillende perspectieven verzoend door de onderwijsdoelen te koppelen aan zestien sleutelcompetenties. Die zorgen voor een versterking van de inhoudelijke basisvorming, met nieuwe inhouden zoals financieel-economische competenties. Het statuut van de onderwijsdoelen is fundamenteel veranderd: nu zijn het allemaal te bereiken eindtermen terwijl er voorheen een onderscheid was tussen te bereiken en na te streven. Dat de onderwijsdoelen competentiegericht en evalueerbaar zijn, maakt een format voor de eenduidige interpretatie van de onderwijsdoelen nodig.

Onderwijsdoelen zijn daarenboven gekoppeld aan de structuurhervorming van het secundair onderwijs. Daardoor zijn er specifieke eindtermen voor het tso en kso, die beschouwd worden als een reële leerweg naar het hoger onderwijs. Door de structuurhervorming wordt het diploma secundair onderwijs uitgereikt na zes jaar bso in plaats van na zeven jaar.

De specifieke eindtermen voor doorstroom naar het hoger onderwijs gelden voor zowel aso, tso als kso, en zowel voor onderwijs met doorstroomfinaliteit als met dubbele finaliteit. Nieuw is ook dat er beroepskwalificaties voor doorstroom naar de arbeidsmarkt komen, zowel voor tso, kso als bso. De ontwikkeling van de eindtermen gebeurde op een heel andere manier dan voorheen: niet enkel in samenspraak tussen overheid en onderwijsverstrekkers, maar in een breed systeem van cocreatie waarin alle partijen, ook leraars en experts, op gelijkwaardige basis een inbreng konden doen.

2.2. Sleutelcompetenties

In het kaderdecreet Onderwijsdoelen zijn zestien sleutelcompetenties afgebakend die de basis zijn voor de ontwikkeling van de onderwijsdoelen, licht *Ingrid Vanhoren* toe. Er zijn zowel vakinhoudelijke als transversale sleutelcompetenties. Zo zijn competenties met betrekking tot historisch bewustzijn overduidelijk gelinkt aan het vak geschiedenis. Een voorbeeld van transversale sleutelcompetenties zijn leercompetenties. Dergelijke competenties zijn niet specifiek voor één vak maar moeten gekoppeld worden aan elke vakinhoud. De meeste Europese landen zoeken manieren om transversale competenties als 21e-eeuwse vaardigheden en soft skills in te bedden in het onderwijscurriculum.

Voor AHOVOKS zijn de zestien sleutelcompetenties een werkbaar kader. Het is een lijst van inhoudelijke prioriteiten voor het curriculum. Omdat ze niet allemaal hetzelfde gewicht hebben, hoeven ze niet te leiden tot een overladen curriculum. Zo nemen de competenties inzake wiskunde, exacte wetenschappen en technologie een groot deel van het curriculum in beslag. Voor de juridische competenties wordt er echter gewoon verwezen naar andere sleutelcompetenties met juridische elementen.

2.3. Format

Competentiegerichte en evalueerbare onderwijsdoelen formuleren met explicitering van kennis, vergt een format. Een voorbeeld van een eerstegeneratie-eindterm is 'leerlingen rekenen met lettervormen'. Nu volstaat die formulering niet meer. Vooreerst moet de kennis geëxpliciteerd worden. AHOVOKS heeft daartoe een onderscheid gemaakt tussen feitenkennis, conceptuele kennis, procedurele kennis en metacognitieve kennis. Niet alle vormen van kennis zitten in één eindterm en er is geen hiërarchie tussen. Bij het rekenen met lettervormen speelt bijvoorbeeld enkel de conceptuele en procedurele kennis. Ten slotte wordt per eindterm ook het beheersingsniveau vermeld.

Die format wordt gebruikt voor zowel de eindtermen van de eerste, de tweede als de derde graad secundair onderwijs. De format is in de vorige regeerperiode

ontwikkeld in overleg met de leden van de valideringscommissie, met de onderwijsverstrekkers en het kabinet. Het kaderdecreet Onderwijsdoelen legde duidelijke, eenduidig interpreteerbare onderwijsdoelen op, de format zorgt daarvoor.

2.4. Soorten onderwijsdoelen

Een deel van de onderwijsdoelen wordt vastgelegd door de overheid, een ander deel door de onderwijsverstrekkers. Alle eindtermen lager onderwijs en secundair onderwijs moeten op populatieniveau gehaald worden, met uitzondering van de eindtermen basisgeletterdheid die op leerlingniveau te bereiken zijn.

2.5. Procedure

De procedure voor het ontwikkelen van de onderwijsdoelen, zoals beschreven in het kaderdecreet Onderwijsdoelen, start in de ontwikkelcommissies. De onderwijsdoelen worden voorts beoordeeld door de valideringscommissie. De gevalideerde onderwijsdoelen worden aan de Vlaamse Regering voorgelegd voor een principiële goedkeuring. Vervolgens volgen het advies van de Vlaamse Onderwijsraad, de SERV en de Raad van State. De voorlaatste stap is de definitieve goedkeuring door de Vlaamse Regering, waarna ze aan het Vlaams Parlement ter goedkeuring worden voorgelegd.

De ontwikkelcommissies hebben als opdracht per sleutelcompetentie onderwijsdoelen uit te werken. Per cluster van sleutelcompetenties is er een ontwikkelcommissie. In de commissies zijn onderwijsverstrekkers, leraren, wetenschappelijke experts, experts uit de lerarenopleiding en AHOVOKS vertegenwoordigd. AHOVOKS heeft de inhoudelijke voorbereiding van de onderwijsdoelen gedaan en neemt de rol van procesbegeleider en kwaliteitsbewaker op zich. Op hun vraag vaardigen de onderwijsverstrekkers zowel vakdeskundigen als generalisten af. Die generalisten hebben zitting in alle ontwikkelcommissies en houden zo het overzicht op de werking.

De valideringscommissie heeft de opdracht om de onderwijsdoelen te beoordelen op evalueerbaarheid, consistentie en coherentie. Die drie criteria staan vermeld in het kaderdecreet. De commissie heeft die criteria geoperationaliseerd in een beoordelingskader. In de valideringscommissie zitten geen vakinhoudelijke experts maar experts in taal, onderwijskunde, evaluatie en ontwikkelingspsychologie. Zij benaderen de onderwijsdoelen eerder generalistisch. Ook de onderwijsinspectie speelt een belangrijke rol. AHOVOKS verzorgt enkel de secretariaatsfunctie.

De ontwikkelcommissies en valideringscommissie hebben, conform het decreet, gescheiden opdrachten en gescheiden rollen. Tussen beide is er een systeem opgezet van constante checks-and-balances waarbij in feedbackloops de kwaliteit van de onderwijsdoelen werd opgedreven. Het proces was zeer intensief, merkt Ingrid Vanhoren op.

Voor de eindtermen basisvorming van de tweede en derde graad secundair onderwijs waren er acht ontwikkelcommissies. De zestien sleutelcompetenties werden gegroepeerd, onder meer om hun consistentie te verzekeren. Zo boog de ontwikkelcommissie talen zich zowel over de eindtermen voor Nederlands als de eindtermen voor vreemde talen. Voorts waren er twaalf ontwikkelcommissies voor de specifieke eindtermen. Dat grote aantal was nodig omdat het decreet bepaalt dat specifieke eindtermen ontwikkeld worden voor wetenschapsdomeinen, recht, economie, fysica enzovoort.

Van november 2018, de start, tot februari 2020, de oplevering van de gevalideerde eindtermen, vergaderden de ontwikkelcommissies 236 keer, de valideringscommissie 61 maal. Aan de ontwikkelcommissies namen 85 leraren, 63 onderwijs-

verstrekkers en 84 experts deel. De valideringscommissie telde 11 leden. Van AHOVOKS werkten 16 medewerkers mee. Voor de ontwikkelcommissies verzorgde AHOVOKS de inhoudelijke voorbereiding, de procesbegeleiding en de kwaliteitsbewaking. Voor de procesbegeleiding nam het agentschap gedetacheerde leerkrachten aan met expertise op vakinhoudelijk en methodologisch vlak en met de nodige leservaring.

Voor het ontwikkel- en valideringsproces zijn enkele principes gehanteerd. De leden van de ontwikkelcommissies hadden een gelijkwaardige positie en inbreng. Gezien het een lang en intensief proces is, was het zaak de betrokkenheid van alle leden te bewaken. De spreker denkt in de eerste plaats aan de leraars voor wie het een bijkomende opdracht was naast de lesopdracht. Hetzelfde gold voor de wetenschappelijke experts, voor wie dit een bijkomend engagement was naast hun voltijdse baan. Voor de ontwikkeling van de onderwijsdoelen basisonderwijs zullen hier lessen uit getrokken worden, zo zullen er naast leraren ook directies in de commissies zitting hebben. Een volgend belangrijk principe is dat de commissies streven naar consensus, net daarom is het een moeizaam proces geweest. Door het veeleer moeizame goedkeuringsproces maar ook door corona is het nog niet mogelijk geweest om met alle leden samen het einde van het proces te vieren. De spreker neemt de gelegenheid te baat om alle leden van de ontwikkel- en valideringscommissies maar ook het team van AHOVOKS te danken voor de inzet en de expertise. Het was een intens werk, maar de leden waren best tevreden over het resultaat.

Naast de formele stappen waren er ook enkele extra's, zoals het regelmatige informele overleg met de onderwijsverstrekkers. Ongeveer twee keer per maand werden knelpunten en onduidelijkheden met hen besproken. Om de haalbaarheid van de onderwijsdoelen te testen, heeft het agentschap samen met de onderwijsverstrekkers indicatieve lessentabellen opgesteld. Op een jaar zijn er 25 effectieve lesweken met per week 32, in het aso, tot 36 lesuren, in het bso, dus exclusief schoolvakanties, examenperiodes en deliberaties. Indicatieve lessentabellen per graad en per finaliteit maakten het mogelijk de structuurhervorming en de doelgroep te incorporeren.

Onderwijsdoelen testen op de haalbaarheid ervan in termen van onderwijstijd en doelgroep is niet gemakkelijk. Dat vraagt om een operationaliseerbaarheid en objectiveerbaarheid van het begrip haalbaarheid. Tijdens het ontwikkelproces zijn de indicatieve lessentabellen gehanteerd als toetssteen voor de haalbaarheid van de onderwijsdoelen. Er is hierbij vertrokken van de effectieve onderwijstijd van 25 lesweken aan 32 tot 36 lesuren per week. Een debat over het verhogen van de effectieve onderwijstijd is niet gevoerd aangezien dit buiten de scope van de opdracht lag. Eigenlijk had er parallel met het ontwikkelproces een debat moeten lopen over hoe het onderwijs dient om te gaan met de vele verwachtingen van de samenleving, over hoe het die kan omzetten in de onderwijs- en schoolorganisatie, in de opdracht van de leerkrachten, in de lerarenopleiding en in de professionalisering van de leraren, meent Ingrid Vanhoren. Corona heeft bewezen wat enkele weken lestijd meer of minder kan betekenen voor leerprestaties en leerachterstand. AHOVOKS benadrukt dan ook hoe wezenlijk effectieve onderwijstijd is.

Naast het informele overleg met de onderwijsverstrekkers, is er een informele feedbackronde opgezet door de valideringscommissie. Die zorgde voor een informele feedbackloop die aan de formele validering voorafging. Door de informele feedback, voornamelijk door leden van de inspectie, kon bijgestuurd worden op de kwaliteit van de formulering per eindterm. Ineens het onderwijsdoel formeel valideren, goed- en vooral afkeuren zou immers een serieuze hakbijl kunnen betekenen.

3. Tijdpad onderwijsdoelen secundair onderwijs

In november 2018 is het ontwikkelproces voor de eindtermen van de tweede en derde graad secundair onderwijs gestart. In april 2019 uitten de onderwijsverstrekkers hun eerste vragen bij de haalbaarheid. Op dat moment liepen enkel nog de zwaarste ontwikkelcommissies voor talen en voor STEM. Daar kon nog rekening worden gehouden met de opmerkingen over de haalbaarheid. Tussen mei en augustus 2019 zijn in de ontwikkelcommissies voor historisch bewustzijn, ruimtelijk bewustzijn, cultureel bewustzijn en burgerschap alvast de eindtermen voor arbeidsmarktfinaliteit gereduceerd. De basis daarvoor vormden de indicatieve lesentabellen en herwerkte voorstellen van AHOVOKS.

De eindtermen voor de basisvorming zijn afgerond in september 2019. Daarop is de ontwikkeling van de specifieke eindtermen aangevat. Omdat er aparte ontwikkelcommissies voor waren, moest er gezocht worden naar een goede afstemming tussen de eindtermen basisvorming en de specifieke eindtermen. Dat proces liep in de periode november-december 2019. In februari 2020 werden de eindtermen definitief gevalideerd en heeft AHOVOKS het ontwerp van decreet aan het kabinet overgemaakt. Kortom, het ontwikkelproces nam van november 2018 tot februari 2020 in beslag, nadien kwam het goedkeuringsproces.

De onderwijsverstrekkers hebben in mei 2020 een aangepast voorstel van onderwijsdoelen voorgelegd aan het kabinet. Daarop is in juni 2020 een expertencommissie samengeroepen om de haalbaarheid van de eindtermen te bespreken. Een herwerkte versie is dan op 26 juni 2020 voor de eerste keer principiële goedgekeurd door de Vlaamse Regering. Het herwerkte voorstel kwam van de onderwijsverstrekkers. De experts en de andere leden van de commissies werden er niet in gehoord. Om die reden heeft de Vlaamse Regering een hoorzitting gevraagd binnen de Vlaamse Onderwijsraad en de SERV, waarin ook andere leden van de ontwikkelcommissies en van de valideringscommissie een inbreng konden doen in het debat. Na een hoorzitting op 19 augustus brachten Vlor en SERV op 28 augustus een gemeenschappelijk maar geen unaniem advies uit. Op basis van dat verdeeld advies is opnieuw een aanpassing doorgevoerd aan de onderwijsdoelen. De onderwijsdoelen zijn op 9 oktober 2020 voor de tweede keer principiële goedgekeurd door de Vlaamse Regering.

4. Aanpassingen ten opzichte van gevalideerde onderwijsdoelen secundair onderwijs

Ten opzichte van de gevalideerde onderwijsdoelen zijn dus enkele wijzigingen aangebracht. Ten eerste zijn enkele transversale eindtermen omgezet naar inhoudelijke eindtermen. Transversale eindtermen moeten immers dezelfde zijn ongeacht doelgroep en finaliteit. Door bijvoorbeeld van digitale competenties en leercompetenties inhoudelijke eindtermen te maken, zijn ze niet meer gelijk voor alle finaliteiten. Voorts zijn enkele te bereiken eindtermen omgezet naar attitudinale eindtermen. Het statuut wijzigt dan van 'te bereiken' naar 'na te streven'. Enkele eindtermen basisvorming in de doorstroomfinaliteit zijn omgezet naar specifieke eindtermen, waardoor er in de doorstroomfinaliteit sterkere verschillen zijn tussen aso en tso/kso. In het herwerkte voorstel zijn er ook kenniselementen geschrapt. Tot slot werden er eindtermen in dubbele finaliteit en arbeidsmarktfinaliteit geschrapt, wat maakt dat de versterking van de basisvorming in tso, kso en bso afgezwakt is.

De spreker eindigt haar betoog met de mededeling dat AHOVOKS per graad, per finaliteit en per sleutelcompetentie een samenvattend overzicht gemaakt heeft van het onderscheid tussen de eindtermen van de eerste generatie en die van de tweede generatie.

II. Bespreking

1. Tussenkomsten van de leden

1.1. Koen Daniëls

Koen Daniëls informeert wat het criterium is voor het omzetten van eindtermen basisvorming in de doorstroomfinaliteit naar specifieke eindtermen. Vanaf wanneer wordt iets een specifieke eindterm? Welk effect heeft het diploma na zes jaar bso gehad op de specifieke of de algemene eindtermen? Is er daarover veel debat geweest, ook in het licht van de haalbaarheid en het aantal lesweken? Voorts informeert hij naar de taak van de generalisten in de ontwikkelcommissies, generalisten van het Katholiek Onderwijs Vlaanderen, het GO! en de Onderwijsvereniging van Steden en Gemeenten, maar niet van het Provinciaal Onderwijs Vlaanderen. Hij hoort de opmerking dat er geen overkoepelende commissie was, maar hij neemt aan dat de generalisten voor coördinatie en overzicht tussen de commissies zorgden.

Voorts wil het lid weten wat precies bedoeld wordt met de evalueerbaarheid die de valideringscommissie diende te beoordelen. Die commissie moet ook de inhoudelijke consistentie en coherentie over alle finaliteiten en onderwijsvormen beoordelen, dus de helikopterblik verzorgen.

Hijzelf rekende als leerkracht op ongeveer 34 effectieve lesweken. Hoe zijn de 25 effectieve lesweken berekend? Met 7 extra lesweken was de uitkomst misschien anders geweest. Betekent de omzetting van een transversale naar een inhoudelijke eindterm dat die niet meer geldt voor alle finaliteiten en onderwijsvormen? Hoe verhouden de beroepskwalificaties zich ten opzichte van de arbeidsmarktgerichte eindtermen?

Hoe hebben de ontwikkelcommissies in de zestien sleutelcompetenties het onderscheid gemaakt tussen de leerstof die al gegeven wordt en onontbeerlijk is, en bijkomende maar niet noodzakelijke eindtermen? In het volledige ontwikkeltraject zaten de onderwijsverstrekkers mee aan het stuur. Ook in de Vlor en de SERV hebben zij zitting. Welke wijzigingen zijn er gebeurd op basis van het geïntegreerde maar verre van unanieme advies van die twee raden?

1.2. Hannelore Goeman

Hannelore Goeman leest in het geïntegreerde advies dat een overkoepelende aanpak van het proces ontbrak. Wat denkt het agentschap over die kritiek? Welke rol heeft de helikoptercommissie gespeeld? Zijn er nog aanpassingen gebeurd nadat de eindtermen door die commissie goedgekeurd werden? In de pers hebben experts hun ongenoegen geuit over de wijzigingen waar zij niet meer bij betrokken waren. Ook het parlementslid vindt dat geen respectvolle behandeling van mensen die jaren meewerkten. Is er na de bijsturingen nog teruggekoppeld naar de ontwikkelcommissies?

1.3. Loes Vandromme

Loes Vandromme vraagt wat het precies betekent dat niet hetzelfde gewicht gegeven is aan de sleutelcompetenties. Voor CD&V zijn ze gelijkwaardig. Dat het bso na zes jaar een diploma aflevert, geeft minder tijd om competenties, kennis en vaardigheden bij te brengen. Dat is allicht een van de redenen waarom er twijfels zijn over de haalbaarheid. Hoe ziet AHOVOKS dat?

Is een ontwikkelcommissie een collegiaal orgaan dat discuteert tot er overeenstemming bereikt is? Wat als er geen consensus gevonden wordt?

Ze vraagt voorts wat AHOVOKS uit dit proces geleerd heeft voor de ontwikkeling van de eindtermen voor het basisonderwijs. Het is zaak de huidige leden van de ontwikkelcommissies warm te houden voor wat komt.

1.4. Jan Laeremans

Jan Laeremans vraagt naar een handig overzicht van de eindtermen per sleutelcompetentie en voor arbeidsmarktgerichte en doorstromingsrichtingen. Kan het parlement sleutelen aan het ontwerp van decreet zonder het geheel in gevaar te brengen? Voorts informeert hij naar de grote verschilpunten tussen de nieuwe en de oude eindtermen voor de tweede en de derde graad.

1.5. Jo Brouns

Jo Brouns ziet een helikopterblik maar ook de objectivering van de haalbaarheid als heikele punten. Hoe ziet AHOVOKS beide?

1.6. Kathleen Krekels

Kathleen Krekels informeert of de kenniscomponent opgedeeld in verschillende soorten kennis een verzwarende invloed heeft op de onderwijstijd. Ze wil voorts weten of de opdeling tussen algemene en specifieke eindtermen in verhouding staat tot de algemene en de richtingspecifieke lestijd, het urenpakket.

2. Antwoorden van AHOVOKS

Hannelore Baeyens legt vooreerst het onderscheid tussen specifieke eindtermen en eindtermen basisvorming uit. Eindtermen basisvorming gelden voor alle richtingen van een bepaalde finaliteit, dus voor een volledige onderwijsvorm. Specifieke eindtermen gelden per studierichting. Bepaalde elementen die aanvankelijk onder de basisvorming vielen en dus voor alle leerlingen van die finaliteit verplicht waren, worden in de definitieve versie enkel verplicht voor bepaalde studierichtingen.

Transversale eindtermen vallen grotendeels samen met de 21e-eeuwse vaardigheden en zijn dus belangrijk voor alle leerlingen, los van de finaliteit van hun studierichting. Door er inhoudelijke eindtermen van te maken, hoeven ze niet meer algemeen te gelden. Daardoor konden voor zowel de arbeidsmarktfinaliteit als de dubbele finaliteit bepaalde eindtermen geschrapt worden.

Ingrid Vanhoren zegt dat de indicatieve lessentabellen aan de commissieleden bezorgd zullen worden. Eens de wijzigingen van de tweede principiële goedkeuring in de databank ingevoerd zijn, zal er op de website van het agentschap een overzicht van de eindtermen per graad en per finaliteit te downloaden zijn.

Hannelore Baeyens legt uit dat volgens het kaderdecreet Onderwijsdoelen de kennis nodig om een onderwijsdoel te realiseren, geëxpliciteerd moet worden. Dat is niet het geval bij de huidige eindtermen, terwijl ook vandaag kenniselementen nodig zijn om de onderwijsdoelen te realiseren. De kenniselementen zijn geen doel op zich, het onderwijsdoel wel. De explicitering biedt vooral handvatten voor leerkrachten en scholen om de interpretatie van de eindterm scherp te krijgen. Het betekent dus op zich geen verschil voor de onderwijstijd.

Ingrid Vanhoren wijst op de variatie en het verschil in bandbreedte tussen de zestien sleutelcompetenties. Dat betekent uiteraard niet dat er een hiërarchie tussen

is. Een sleutelcompetentie over wetenschappen heeft gewoon een groter aandeel in het curriculum dan de sleutelcompetentie over juridische vaardigheden. Om de haalbaarheid te beoordelen, hebben principiële en algemene discussies geen zin. Wat wel helpt, zijn omzettingen in de praktijk. Daarom zijn er indicatieve lessentabellen per graad en per finaliteit, rekening houdende met 32 tot 36 uur per week en 25 lesweken. Die lessentabellen waren de meest doelmogelijke optie om de haalbaarheid te toetsen in termen van onderwijstijd en van doelgroep.

De theorie hardmaken, zal ook nodig zijn bij de ontwikkeling van eindtermen voor het basisonderwijs. In de mededeling aan de Vlaamse Regering staan nu twee percentages: 25 procent van het curriculum moet gaan naar Nederlands, 25 procent naar wiskunde. Ook voor de andere competenties moeten de onderlinge verhoudingen bepaald worden. Dat is de rol van de algemene ontwikkelcommissie die een duidelijk afgebakende opdracht heeft, namelijk de verhouding van de sleutelcompetenties bepalen in functie van de haalbaarheid.

AHOVOKS had liever gehad dat haalbaarheid ook een criterium was van de valideringscommissie. De onderwijsinspectie maakt immers deel uit van die commissie en is gewoon om de haalbaarheid van de leerplannen te beoordelen in termen van onderwijstijd en realiseerbaarheid. Het criterium is echter toegewezen aan de ontwikkelcommissies. Ook het agentschap is verbaasd dat er maar 25 lesweken gerekend worden, maar daarover is geen debat gevoerd.

In het ontwikkel- en valideringsproces behielden drie partners een overzicht op het geheel, ook inzake haalbaarheid: de generalisten van de onderwijsverstrekkers, AHOVOKS en de valideringscommissie. Voor de leraren en de experts was dat veel moeilijker. Net omdat het de bedoeling was tot een consensus te komen, kwamen alle ontwikkelcommissies vaak samen. Het waren harde en lange discussies. Soms werden er verschillende vergaderingen aan één eindterm gewijd. Voor alle onderwijsdoelen is het uiteindelijk gelukt om tot een consensus te komen behalve voor computationeel denken en handelen. Daarvoor zijn er dan twee versies van onderwijsdoelen doorgegeven aan de Vlaamse Regering. Onderhandelen tot er een consensus is, is de juiste manier om een dergelijk ontwikkelproces aan te pakken.

Dat er in het bso na zes jaar een diploma wordt afgeleverd, is zelfs in het onderwijsveld weinig bekend. Daardoor zal er in een zevende specialisatiejaar geen basisvorming meer gegeven worden, dus moest de basisvorming van de derde graad op twee in plaats van op drie jaar gegeven worden, met een verschuiving in de verhouding basis-/beroepsgerichte vorming tot gevolg. Ook ten gevolge van de structuurhervorming en de matrix van het secundair onderwijs, is er nauwlettender toegekeken op de samenstelling van de studierichtingen in het bso zodat er een afgerond geheel van competenties bijgebracht wordt, nodig voor de uitoefening van een bepaald beroep.

Bij de start van het goedkeuringsproces in februari 2020 hebben de onderwijsverstrekkers enkele reductievoorstellen gedaan aan het kabinet (mei 2020). Andere partners van de ontwikkelcommissies of de valideringscommissie waren daar niet bij betrokken. De expertencommissie, door sommige parlementsleden helikoptercommissie genoemd, is gevraagd een oordeel te vellen over de haalbaarheid van de onderwijsdoelen. De expertencommissie achtte zich daar niet toe in staat, dus haar advies heeft niet tot wijzigingen geleid. De eerste principiële goedkeuring door de Vlaamse Regering ging dan ook over de versie met het reductievoorstel van de onderwijsverstrekkers. Dat voorstel is niet teruggekoppeld naar de ontwikkelcommissies of de valideringscommissie.

Na die eerste principiële goedkeuring wou de regering hun mening wel horen, net om die reden is er een hoorzitting gehouden met de leden van de ontwikkelcommissies en van de valideringscommissie binnen Vlor en SERV. De leden van de

ontwikkelcommissies en van de valideringscommissie werden gehoord in Vlor en SERV maar werden niet betrokken in de formulering van het advies van Vlor en SERV. Het gemeenschappelijke advies van Vlor en SERV was echter niet unaniem. De minister heeft toch rekening gehouden met bepaalde aspecten. Zo heeft hij het voorstel over historisch bewustzijn van Karel Van Nieuwenhuysse overgenomen, alsook de meeste voorstellen van de SERV om eindtermen te recupereren. De aldus gewijzigde versie is die van de tweede principiële goedkeuring door de Vlaamse Regering.

3. Bijkomende vragen en antwoorden

Koen Daniëls rekende als leerkracht op 37 effectieve lesweken. Als daar, ruim gerekend, 5 weken afgetrokken worden voor examens en deliberaties blijven er nog altijd 32 over. Wie heeft de 25 weken naar voren geschoven? Voorts wil hij graag dat de sprekers bevestigen dat er wel degelijk rekening gehouden is met de adviezen van Vlor en SERV. De basiseindtermen zijn bepaald per finaliteit, de specifieke eindtermen per richting. Is er ook een onderscheid tussen de onderwijsvormen?

Ingrid Vanhoren legt uit dat de decretale criteria evalueerbaarheid, consistentie en coherentie geoperationaliseerd waren in een beoordelingskader. De ontwikkelcommissies kenden dat kader. De haalbaarheid is een factor die er tijdens het proces bijkwam. Bij de ontwikkeling van de eindtermen van de eerste graad kwam die trouwens amper aan bod. De discussie ging daar vooral over hoe hoog de lat gelegd werd. Vanaf de tweede en derde graad is de matrix complexer, met verschillende doelen en finaliteiten en zijn de verwachtingen hoger. De haalbaarheid werd onder andere door de onderwijsverstrekkers naar voren geschoven tijdens het informele overleg. Hoewel het agentschap daar geen formele opdracht voor had, heeft het daarop gezocht naar manieren om de haalbaarheid te operationaliseren.

Een debat over de effectieve onderwijstijd, over de relatie tussen lesgeven, examens, deliberaties en toetsen zou interessant geweest zijn, alsook een onderzoek naar de invloed van de nieuwe eindtermen op de lesopdracht van leerkrachten. Dat lag echter buiten de scope van het proces. Het agentschap zou daarmee zijn bevoegdheid te buiten gaan. Het is niet aan de overheid maar aan de onderwijsverstrekkers om lessentabellen op te stellen. De onderwijsverstrekkers hebben tijdens het informele overleg te kennen gegeven te beschikken over 25 effectieve lesweken per jaar en 32 tot 36 lessen per week. Ook al waren dat er in de ogen van het agentschap weinig, het heeft het aanvaard. Als er met 30 effectieve lesweken gerekend was, zou de discussie over haalbaarheid tot heel andere conclusies geleid hebben. Dan was het volgens de spreker allicht niet nodig geweest eindtermen te schrappen.

Jo Brouns informeert hoe de indicatieve lessentabellen dan verder opgesteld zijn.

Ingrid Vanhoren zegt dat de overheid onderwijsdoelen, geformuleerd in sleutelcompetenties, oplegt, maar dat de onderwijsverstrekkers het onderwijs in vakken organiseren. Om de haalbaarheid te beoordelen, zijn de onderwijsdoelen samengelegd met de vakken waarna de benodigde onderwijstijd geraamd is. Het was reeds in april duidelijk dat er gekozen zou worden voor een versterking van de basisvorming van de verschillende finaliteiten met ongeveer twee uur. Dat was dan het uitgangspunt voor het verdere ontwikkelproces.

Hannelore Baeyens legt uit dat in de structuurhervorming en de matrix van het secundair onderwijs, de finaliteit en de onderwijsvorm naast elkaar bestaan. In de doorstroomfinaliteit zitten zowel de aso-studierichtingen, de zogenaamde domeinoverschrijdende studierichtingen, als een aantal tso- en kso-studierichtingen, de zogenaamde domeingebonden studierichtingen. In de dubbele finaliteit zitten kso- en tso-studierichtingen. In de arbeidsmarktfinaliteit zitten de bso-studierichtingen.

In het kaderdecreet Onderwijsdoelen zijn de eindtermen voor de basisvorming aan een finaliteit gekoppeld en niet langer aan een onderwijsvorm. Dat zorgt voor dezelfde basisvorming in aso-studierichtingen als in bepaalde studierichtingen in kso en tso. Na de demarche van de onderwijsverstrekkers is er echter voor gekozen om eindtermen zoals historisch bewustzijn niet langer tot de basisvorming maar tot de specifieke eindtermen te rekenen. Ze zijn voortaan enkel gekoppeld aan specifieke aso-studierichtingen.

Klopt wat *Arnout Coel* in de pers las dat de extra nadruk op STEM-competenties de kar zou overladen hebben? Hebben de STEM-competenties hetzelfde traject gevolgd als de overige eindtermen of zijn ze anders behandeld?

Hannelore Baeyens antwoordt dat de STEM-eindtermen ontwikkeld zijn door de ontwikkelcommissie die zich boog over de wiskundige, natuurwetenschappelijke en technologische competenties. Eigenlijk is STEM het geïntegreerd en probleemgericht aanwenden van die competenties. Volgens sommigen betekent dat niet perse meer onderwijstijd, maar eerder een andere aanpak en didactiek.

Karolien GROSEMANS,
voorzitter

Koen DANIELS
Jo BROUNS,
verslaggevers

Gebruikte afkortingen

AHOVOKS	Agentschap voor Hoger Onderwijs, Volwassenenonderwijs, Kwalificaties en Studietoelagen
aso	algemeen secundair onderwijs
bso	beroepssecundair onderwijs
GO!	onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap
kso	kunstsecundair onderwijs
KU Leuven	Katholieke Universiteit Leuven
OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
PIRLS	Progress in International Reading Literacy Study
PISA	Programme for International Student Assessment (van de OESO)
SERV	Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen
STEM	Science, Technology, Engineering and Mathematics
tso	technisch secundair onderwijs
Vlor	Vlaamse Onderwijsraad